

PÄIVÄKIRJA KESÄ -67

- 10.4.-67 Työt aloitettu, lähinnä valmistelevia.
- 13.4. Lämpökeskuksen kuivaaminen lämpöpuhaltimella.
- 15.4. Q 101:n ja 102:n välisen seinän purkaminen aloitettu.
- 17.4. Työt jatkuvat keittiösiivessä sekä lämpökeskuksella.
Lämpökanavan kaivaminen Isolla linnanpihalla jatkuu.
- 18.4. Keittiösiivessä poistetaan n.38-39 tiilirevetointeja.
Sähkökeskuksen seinien laudoitus jatkuu.
- 19.4. Q 101:n ja 102:n välisen seinän purkaminen jatkuu. Seinän pohjoisosassa olevan uunin suuaukon pohjoispieltä ei enää voitu saada selvästi esille.
Lämpökanavan kaivaminen jatkuu.
- 24.4. Keittiösiiven (Q 104:n) perusanturoiden valu aloitettu.
Muuraustyöt sähkökeskuksella jatkuvat.
Lämpökanavan kaivaminen jatkuu.
- 25.4. Q 104:n perusanturoista puolet (4 kpl) valettu.
Lämpökanavan kansilaattoja valettu.
Lämpökanavan kaivaustyöt jatkuvat.
Sähkökeskuksen projektoriaukkojen puhkaiseminen jatkuu.
- 2.5. Sähkökeskuksen muuraustyöt jatkuvat.
Q 104:n peruspilareiden kaivaminen jatkuu.
- 3.5. Q 104:n perustusten laudoitus.
Lämpökanavan pohjoispään pohja valettu samoin kansilaattoja.
Lämpökeskuksen N 202:n eteläseinän läntienn umpeenmuurattu ampuma-aukko puhkaistu. Auko sisäpinnat oli muurattu tiilleistä (1500-1.) sekä harmaakivistä. Holvaukset yksinomaan tiilleistä. Suuaukon edustalla oli jäännöksiä tykin kiinnityshirrestä. Muurauksessa, hirrenalareunassa oli jäljellä rauta-

lenkki. (kuva 1, valokuvat 1486)

- 4.5. Laudoitustyöt Q 104:ssä jatkuvat.
Muuraustyöt sähkökeskuksella jatkuvat.
Lämpökanavaa raudoitetaan.
- 5.5. Lämpökanava laudoitettu ja raudoitettu.
Q 104:n eteläseinän oviaukon alareunan purkaminen jatkuu.
Alkuperäinen kynnystaso oli +82.80 (kuva 2, valokuvat 1491-1493).
Q 104:n pilarien laudoitus jatkuu.
Q 101:n ja 102:n ikkunoiden betonivalut poistettu.
Aloitettu kaivaa Itäpatterin edustan muureja esille.
Lämpökeskuksen muuraustyöt jatkuvat.
- 6.5. Lämpökanavan pohjoispään seinät valettu.
Itäpatterin edustan itä-länsisuuntaisen muurin esiinkaivaminen jatkuu.
Q 104:n eteläseinän oviaukon alaosan purkaminen jatkuu.
Q 104:n perusanturat laudoitettu.
- 8.5. Jatkettu Q 104:n peruspilareitten valua.
Q 202/203:n holvi +86.52 laudoitus jatkuu.
Sähkökeskuksen (kojehuone) muuraus valmis.
Itäpatterin edustan kaivaukset jatkuvat.
- 9.5. Q 104:n peruspilarit ja anturat valettu.
Q 201/202:n holvilaudoitus jatkuu.
- 11.5. Q 201/202:ssa tason +86.52 holvin laudoitus valmis.
Sähkökeskuksen lattiat valmiit.
- 12.5. Q 201/202:n holvin (+86.525) raudoitus käynnissä.
Q 104:n lattiaa täytetään.
- 16.5. Q 201/202:n holvin, taso +86.525, raudoitus valmis.
Q 203:n holvin taso +86.80 laudoitus aloitettu.
Eteläpatterin pohjoismuurin projektioaukkojen harmaakivimuuraus valmis.
Lämpökanavan (kasarm.ed.) kansilaattojen laudoitus.
- 17.5. Q 203:n holvin laudoitus jatkuu.

Itäpatterin edustan kaivausket jatkuvat.

Rakennus P:n lämpökanavan kaivannossa kaivettu muurin alareuna (pohjoissivu) esille. Muurin alareunassa oli n.10 cm leveä ja 15-20 cm korkea antura. Kivet olivat suoraan luonnonmaan (hiesun) päällä. Muurin alareuna oli tasolla +79.50.

Tehty maaleikkaus kaivannon länsisivusta.

Kuvat 3,4, valokuva

18.5. Q 203:n lattiaholvina laudoitettu.

Sähkökeskuksen pohjoisseinän projektioaukot muurattu sisäpuolelta.

Näyttämön itäisen uuninpohjan tiilimuuraus harmaakivimuuraukseen saakka purettu.

19.5. Itäpatterin edustan muurin esiinkaivaminen jatkuu.

Rakennus P:n lämpökanavassa kaivettu muurin alle.

Muurin alareunasta poistettu pari kivivarvia. (valok.)

Q 201/202:n lattiaholvin valu.

Q 104:n holvi taso 84.00 laudoitus aloitettu. (valok. 1496)

Sähkökeskuksella ja sähköhuoneessa sähkötyöt käynnissä.

Suvorovin sisäpihan ed.syksynä aukijääneet anturoiden kaivannot täytetty.

Rakennus P:n lämpökanavan sisäänmenoa kellariin hakattu auki.

Muurin alla, sisäreunassa oli betonivalu.

24.5. Q 104:n holvin, taso 84.00 pilarit ja seinät valettu. Holvin raudoitus jatkuu.

25.5. Q 104:n holvi +84.00 raudoitus valmis. (Kellarikerroksen ja ensimmäisen kerroksen välinen holvi)

Q 203:n ja 202/201:n kattoholvina, taso +89.60 laudoitetaan.

Itäpatterin edustalle tulevaa näyttämön valonheittäjää varten kaivettu anturan kaivanto: Kaivanto sijaitsi n.2m:n päässä Itäpatterista ja 3,5 m:n päässä näyttämön etureunasta. Sen halkaisija oli n.1,5 m. Kaivannossa esiintulleet maakerrokset: Mukulakiveyksen alla oli 20 cm hiekanseikaista kulttuurimaata + hiesua. Sen alla laastikerros jonka paksuus oli 2-6 cm (alareuna oli tasolla 80.60) paikoin kerroksen seassa oli tiilinpaloja, jolloin kerroksen paksuus oli n.15 cm. Laastikerroksen sisällä, paikoin yläreunassa, oli katkelmallinen, 0,5 cm paksu laopuukerros. Laastikerroksen alla oli tumma (kerroksellinen) kulttuurikerros, jonka koko korkeus oli n.

100 cm. Tässä kerroksessa oli pääasiassa isoja kiviä, jotka alkoivat tasolta +80.42 - +80.61 (kuva 5A). Pinta oli epätasainen, kivet lohkottuja, Kivien väleissä oli kulttuurimaata, laastimurskaa sekä yksi 1500-luvun tiilin kappale. Muita tiilimittoja 12,5 x 7,5 x ? ja 12 x 7,5 x ? (tummahkoja tiiliä), 14 x 7,5 ja ? x 7,5 x ? (hyvin vaaleita tiiliä). Kaivannon itäreunalla kivet eivät jatkuneet itään. Tällä sivulla 100 cm:n paksuiseen kultt.maakerrokseen sisältyvät seuraavat kerrokset: cm puhdasta kultt.maata kivineen, 10-18 cm, hiesulaastikerros, jossa hiiltä, kultt.maakerros, laasti-tiilimurskakerros, joka oli 30-40 cm paksu, kultt.kerros, hiekka-hiesu- ja laastikerros sekä jälleen kulttuurimaa 25-28 cm paksu, jossa oli asteittain kerroksellisia hiesu- sekä laastijuovia. Kulttuurimaan alareunassa eteläisivulla, oli 1-1,5 cm paksu kerros palanutta puuta sekä sen alla punertavaa ruosteista (palanutta) maata 1-2 cm paksuna kerroksena. (kuva 6, valokuva). Tämän alla luonnonmaa, jossa muutamia kiviä.

Näyttämön edustalla pihakiveyksen alla olivat seuraavat maakerrokset: heti pihakiveyksen alapuolella katkonainen kerros tiilimurskaa sekä hieman laastia. Sen alla 30-40 cm paksu kerros hiekkansekaista kulttuurimaa. Tämän alla laasti- ja tiilimurskakerros (10-15 cm). Osittain sen ala- ja yläreunassa oli 2-4 cm paksu kulttuurikerros. Tästä alaspäin maa oli hiekan-, hiesun- ja mullansekaista. Siinä oli pari tummahkoa kulttuurikerrosta, toinen 2-5 cm paksu, toinen joka alkoi 540 cm:n päästä Itäpatterista, oli paksumpi ja sijaitsi heti tiilimurska-laastikerroksen alla.

Näyttämön länsipään edustalla, harmaakivimuurissa kiinni oli ladottu kiviröykkiö, todennäköisesti portaiden tms. pohjaa. Kivien väleissä oli laastia. Kivilatomuksen korkeus (pääasiassa vain yksi kivivarvi) Itäpäässä oli nykyisellään 25 cm, keskeillä 35 cm, länsipäässä 15 cm. Kivien alla oli paikoin kulttuurimaa. Kulttuurimaan alareunassa p.o. kohdassa oli tasolla +80.50. Kivilatomuksen länsireuna oli 350 cm:n päässä näyttämön länsireunasta. Koko pituus oli n. 400 cm, leveys 70-100 cm (kuva 7). Kiviröykkiö kapenee länteen (valok.).

26.5. Itäpatterin edustan kaapelin kaivannossa (sama kuin myöhempi lämpökanava) alkoi 110 cm:n päässä näyttämön muurista kiviröykkiä, jonka leveys oli 65 cm (kaivettu alue). Röykkiön pohjoisreuna oli hyvin epämääräinen, kivet löyhässä, väleissä

kulttuurimaata. Röykkiön keskiosassa oli pääasiassa kulttuurimaata sekä lahopuuta, näiden alla kiviä. Eteläreunan kivet olivat tiheämpänä röykkiönä, leveys 60 cm. Röykkiön yläpinta pohjoisreunalla oli +80.57, lahopuun yläpinta tasolla +80.37 ja eteläreunan yläpinta tasolla +80.50 (kuva 8). Kivien seassa oli tiilinpaloja (1500-1.) paksuus 7,5 cm leveys ainakin 13 cm. (Kts. 18.8.)

Näyttämön edustan valonheitt.pylväät valettu.

Näyttämön pohjan tasointus. Läntisen uunin pohjan itäpuolen kivilatomus purettu.

Q 104:n holvi tasolle +84.00 valettu.

Laudoitus jatkuu holvilla +89.60.

29.5. Sähkökaapeliⁿ veto.

Kaivaukset Itäpatterin edustalla jatkuvat.

Ritariparvekkeen seinän (Pienen linnanpihan länsiseinä) piikkaus aloitettu.

Sähkökeskuksen lattiat valmiit.

30.5. Sähkökaapeliⁿ veto.

Itäpatterin edustan itä- ja länsisuuntaisen muurin esiinkaivaminen jatkuu. Muurin molemmat reunat olivat säännölliset.

Muuri jatkui Itäpatteriin asti. Sen yläpintaa oli Itäpatteria murattaessa purettu n. 35-80 cm leveydeltä ja yhden kivivarvin korkeudelta Itäpatterin vierestä (kuva 9).

Muurin pohjoissivulla oli muurin nykyisen korkeuden verran kulttuurimaata, jossa oli runsaasti luita ja kalanruotoja sekä tiilimurskaa ja tiilinpaloja. Valokuva 1515.

Paksun bastionin ulkosivut puhdistettu puuntaimista.

1.6. Kasarmin Q ullakko.

Q 202:n ja Q 203:n välisen seinän yläosasta purettu n. 40 cm:n korkeudelta harmaakivimuuria.. Muuri ei ollut puretulta osalta liitteessä pohjoismuuriin (valokuva 1506, 1505).

Eteläseinän ikkunoiden yläpuolella olevassa vyöhykkeessä oli seinän pintaosassa olevan tiilimuurauksen takana n.30 cm:n tyhjä tila, mikä jälkeen alkoi murtopintainen harmaakivimuuraus. Tässä harmaakivimuurauksessa olivat parrujen kolot. Näistä koloista yksi oli etelään päin viettävä, ja muita suurempi, todennäköisesti ulkopuolen katoksen kattoparrukolo. Tiilimuurauksen paksuun oli n.12 cm l. yhden tiilen leveys. (kuva 10, valokuva 1507).

Itäseinä jatkuin pohjoisseinän sisään tasaisena muurauksena.

2.6. Pihan kaivaukset keskeytetty toistaiseksi.

5.6. Katsomon ja näyttämön työt aloitettu.

Siipi E:n puolustuskäytävän (E 401:n) pohjoispään lattiaa sekä kierreportaisiin, A 302:een ja E 402:een vievien portaiden askelmia purettu sähkökaapelitöiden takia. Lattiakivet numeroidaan ja asetetaan jälleen paikoilleen. Kuva 11, valokuvat 1429-1431, 1450-1461.

6.6. Holvi +89.60 valettu.

Holvilla 86.80 jatkuu raudoitus.

Sähkökaapeleiden vetoja.

Isoa linnanpihaa tasoitetaan katsomoa varten.

Pienen linnanpihan länsiseinän piikkaus jatkuu.

7.6. Näyttämön rakentaminen jatkuu.

8.6. Holvin +86.80 valu.

E 401:n pohjoispään ja siihen johtavien portaiden kaapeliurat valmiit.

Kasarmin ulkokaton purkaminen jatkuu.

9.6. Piikattu Kirkkotornin portaisiin sähköjohtojen uria.

12.6. Kasarmissa laudoitetaan holvia + (Q204) sekä kattoholvia rakennuksen itäosaan.

Porataan lämpökanavan sisäänmenoa rakennukseen P:

13.6. Linnan pohjoissivun puhidustus irtomaasta aloitettu.

Lämpökanavan laattoja asetetaan paikoilleen.

Sähköjohtojen uria piikataan Kirkkotorniin.

14.6. Lämpökanavan kannen pikieristys.

Kasarmin holvien laudotus ja raudoitus.

Sähkötöitä.

Pienen linnanpihan kaivantoja peitetään laudoituksella oopperajuhlia varten.

15.6. Valettu kasarmin holvi taso + ?

Valettu lämpökanavan suojabetoni.

Laudoitetaan kasarmin itäosan vesikattoa.

Aloitettu Ison pohjoispatterin ulkopuolen koekaivaukset.

16.6. Tasoitetaan lämpökanavan kaivantoa.

Laudoitetaan kasarmin vesikattoa.

Portaan vesikattopalkkien koloja kasarmin pohjoisseinään.

19.6. Kasarmin pohjoisseinän vesikaton palkkien kolot valmiit.

Kasarmin eteläseinän palkkien kantojen paikat porattu.

Suvorovin pitkän itäsivun pohjoisimman kasematin pohjan laatoitus.

Lämpökeskuksen N201:n eteläseinän itäinen ampuma-aukko puhkaistu. Tehty limityspiirustus. Kuva 12, valokuva 1485.

20.6. Kasarmin eteläseinän alaosasta, ulkopuolelta, porataan harmaakiviä lämpökanavan kosteuseristyksen takia.

Kasarmin ullakon väliseinien valu ja laudoitus.

Linnan länsisiiven (ritariparveke) ulkosivun piikkaus aloitettu.

Kasarmin pohjoisseinän länsipään, ullakkovyöhyke (kuva 13): Tasosta +92.85 alaspäin oli ullakkovyöhykkeen länsipää hyvin epätasaista muurausta. Epätasainen alue ulottuun alaspäin n. tasoon +90.30, itäänpäin n. 4m:n päässä olevaan oviaukkoon asti. Mainitusta tasosta (+92.85) ylöspäin oleva muuri oli 35-38 cm taaempaa kuin siitä alaspäin oleva osa. Rajauksessa on todennäköisesti ollut olka, joka kuitenkin myöhempien muutosten takia on sulautunut muuhun muuriin. Sitä on enää jäljellä 55 cm. Olasta alaspäin, tasolla +92.55 oli samoin olkaa muistuttava muodostelma, jonka leveys oli 20-25 cm. Suurin osa tästä "olasta" oli purkupintaa, joka oli n. 50 cm alempana kuin ed. main. taso. Olkien välisellä murtopinta-alueella oli runsaasti laastia ja muutama tiilenpala. Muurien kulmassa olkien välinen alue oli suhteellisen tasaista muurausta n. 30 cm:n verran.

P.o. pohjoisseinässä oli havaittavissa ainakin kaksi selvää (ulko)katon uraa. Näistä alempi oli n. tasolla +92.60 ja sen leveys oli 15-20 cm. Ullakolle tuovan osan kohdalla se nousi ylöspäin seuraten oven yläosan kaarevaa muotoa. Seinän länsipäässä ura häviää myöhempiin korjausmuurauksiin (kuva 13, valok. 1196). Ylempi katon ura oli tasolla +93.65 (alareuna). Se kulki suorana oven yläpuolitse ja alkoi jyrkästi

laskea oven länsipuolella n. tasolle +92.80. Uran jatkumisesta tästä eteenpäin ei voi sanoa mitään varmaa myöhempien korjausmuurausten vuoksi.

Kasarmin pohjoisseinään jouduttiin poraamaan vesikaton palkkeja varten syvennyksiä. Palkinkolot sijaitsevat ylimmän olan yläpinnasta ylöspäin. Näistä itäisin sattuiin juurisen epäselvän sauman kohdalle, joka jatkuu alempana päättyneen itäseinän ja pohjoisseinän nurkasta ylöspäin. Ensimmäisen ja toisen kerroksen kohdalla seinien sauma oli selvä, pohjoisseinä oli muurattu itäseinää vasten. Ullakkokerroksen rajalle pohjoismuurin taa jäävässä itäseinän pinnassa oli jopa tasainen rappauspinta. Itse ullakkovyöhykkeessä sitävastoin sauma oli hyvin epäselvä (ullakkovyöhykkeen yläosassa myöhempi korotusmuuraus) joskin pohjoisseinä täälläkin näytti muuratun itäseinää vasten. Saumakohtaan muodostui purettaessa murtopinta. Pohjoismuurissa oli kivien joukossa käytetty vanhoja, nokisia tiiliä. Kolon sisällä oli tiili, jonka mitat olivat 13 x 9 x ?. Laasti oli melko vaalea ja sisälsi sepeliä.

- 26.6. Kattopalkkien kolojen poraus kasarmin pohjoisseinään jatkuu. Kasarmin edustan lämpökanavan katelaatat väliaikaisesti paikallaan.
Kasarmin ullakon väliseinien valu.
- 27.6. Aloitettiin kasarmin ulkokaton valu.
- 28.6. Kasarmin ulkokaton valu jatkuu.
Ison pohjoispatterin ulkopuolen koekaivanto koko muurin pituudelta saatu valmiiksi. N.16 m:n päässä Kijlin tornista peruskallioon oli louhittu n. 200 cm leveä kanava, joka oli kohtisuorassa pohjoispatteria vastaan. Mahdollisesti se jatkuu virtaan asti. Sen syvyys ei ole toistaiseksi tiedossa. Muurissa näyttää tällä kohtaa OLEVAN umpeenmuuraus (kuva 14) valokuvat 1535-1540.
- 29.6. Kasarmin ulkokatto valettu.
Ritariparvekkeen seinän piikkaus jatkuu.
- 1.7. Vain osa miehistä töissä. Siivoustöitä.
- 6.-24.7 Oopperajuhlat. Työt keskeytetty.

- 24.7 Työt aloitettu kasarmissa sekä Ison Pohjoispatterin ulkopuolella.
- 25.7. Ison Pohjoispatterin ulkopuolen kallion esiinkaivaminen jatkuu. Maata seulottu.
Kasarmin betonilaudoitusten poistoa.
A 401:n lattialaudoitusta aloitettu purkaa.
- 26.7. Aloitettu purkaa kellotornin huoneen B201:n lattialaudoitusta.
Aloitettu lämpökeskuksen pohjoisseinän tasoitusmuuraus.
A401:m lattialaudoitusta puretaan.
Kasarmin laudoitusten purkaminen jatkuu.
- 27.7. B201:n lattialaudoitus purettu.
lattialauoituksen alla oli melko tasainen laastista, hiekasta sekä erikokoisista kivistä muodostunut pinta.
Valok. 1440-1442.
- 28.7. Valettu sähkökeskuksen lattiassa ollut työaukko umpeen.
- 31.7. Kasarmin betonilaudoitusten purkaminen jatkuu. Vesikaton teko aloitettu.
A401:ssä olevan A301:n holvin päällyksen puhdistus jatkuu.
Holvi oli peitetty puimujätteillä ym.
Lämpökeskuksen pohjoisseinän tasoitusmuuraus jatkuu.(Väliseinän purkamisen vuoksi synt.rosopinta.)
- 1.8. Kasarmin betonilaudoitusten poistaminen jatkuu.
Linnan pohjoissivun koekaivantoa jatkettu Kellotornin länsisivulle asti. Kallioon louhitun "kanavan" tyhjennysjatkuu.
Pohjalta tullut esille pohjois-eteläsuuntaisia hirsiiä.
Valokuvat 1535-1537.
- 2.8. Pienen linnanpihan länsisivun piikkaus aloitettu uudelleen.
Kirkkotornin huoneen A401:n lattian puhdistus jatkuu.
Kasarmin laudoitusten ja muurien purkujätteiden (seiniin valettujen betonipalkkien aukkojen purkujätteiden) poisto jatkuu.
- 3.8. Kellotornin ulkopuolen koekaivaus keskeytetty.
Aloitettu kaivaukset Isolla linnanpihalla Pikkuportin bastioniin vievien portaiden edustalla olevassa pintavesien kokoamiskaivossa, "Kaivon" läpimitta oli n. 3,50 m. Täyt-

teenä olleet kivet poistetaan. (kuva 15) Ks.kaivauskertomus H.Hoviniemi.

- 7.8. Kirkkotornin huoneen A401:n pohja puhdistettu. Ks. tyhjennyskertomus, valok.1432-1439.
Ison Pohjoispatterin ulkopuolen vedenottokanavan esiinkäiväminen jatkuu.
Iso linnanpiha, Pikkoportin bastioniin vievien portaiden edustan kokoamakaivon kivitäyte poistettu. Pohjimmaisena oli kerros ladottuja kiviä. Reunoista ei tullut esille ladottua pintaa muualta kuin lounaisosasta, eekin melko epämääräistä. Valok.1530,1531.
Aloitettu rakennus P:hen vievän lämpökanavan laudoitus. Kasarmin betonilaudoitusten poisto jatkuu. Kasarmin keittiöosan portaiden laudoitus ja raudoitus valmiit.
- 8.8. Ison linnanpihan itäosan kaivaukset aloitettu, samoin N104:n ja N105:n kulmauksen kaivaus (ulkopuoli).
- 9.8. Pienen linnanpihan länsisivun piikkaus jatkuu.
Rakennus P:hen vievän lämpökanavan reunat valettu.
- 10.8 Ison linnanpihan kaivaukset jatkuvat.
Itäpatterin edustan itä- ja länsisuuntaisen muurin eteläreunasta löytynyt raha vuodelta 174?, sekä mainitun muurin pohjoispuolelta raha vuodelta 1637.
Itä-länsisuuntaisen muurin pohjoispuolelta, alueella, joka ulottuu näyttämöön saakka, oli ohuehko katkelmallinen lahopuukerros. N.2m:n päässä itä-länsimuurista se oli tasolla +80.28. Lahopuukerroksen alla oli runsaasti hiiltä sekä edelleen lahoa puuta, luita ja tiilenpaloja, sisältä tumma kulttuurikerros. Sen paksuus oli 30-40 cm. Ylemmät lahopuut joiden paksuus paikoin oli 2 cm olivat syistä päätellen pääasiassa pohjois-eteläsuuntaisia.
Lahopuukerroksen yläpuolella oli tasolta + 80.27-80.28 ylöspäin 5-8-10 cm paksu hiesukerros. Sen yläpuolella olevat maakerrokset olivat huomattavasti vaaleampia kuin lahopuukerroksen alapuolella olevat.
Itä-länsisuuntaisen muurin vierestä, ^{eteläpuolelta} hieman sen nykyistä tasoa ylempänä olleet pienehköt käytäväkivet poistettu.
Kivien alla oli vaaleahkoa maata, hieman tiilimurskaa,

hiekkaa sekä soraa, yhteensä n. 10 cm. Sen alla oli laastimurskaa, kiilakiviä, tiilenpaloja sekä isohkoja muurikiviä. Laastimurskakerroksen alla oli hiekkaa.

Rakennus P:hen vievän lämpökanavan pohja valettu.

Kasarmin ulkokaton teko jatkuu.

N104:n länsisivun ulkopuolen kaivannossa jatkuvasti hiekansekaista maata, jossa luita, tiilinpaloja, laastimurskaa sekä kiviä.

- 11.8. Näyttämön edustan Itäpatteriin vievän lämpökanavan kaivaminen aloitettu. Tasolla +80.70/73 (yläpinta) ollut laattakiveys jouduttiin kanavan takia poistamaan. Kivien alla oli erittäin tummaa kulttuurimaata 8-9 cm. Kulttuurin pinta oli kova. Paikoin kivet oli upotettu tähän kulttuurikerrokseen, jolloin sen paksuus oli 13 cm. Kerroksessa oli keltaisia ohuita hietakerroksia. Kulttuurimaan alla oli 15-20 cm paksu kerros laastia ja tiilimurskaa. Tiilit olivat vaaleanpunaisia, isohkoja, mitat: 13,5 x 8 x ?, 13,5 x 7,5 x ?. Laastikerroksen alla oli jälleen kulttuurimaa. (Maaleikkaus kuva 16, valok.1516).
- 14.8. Ison linnapihan kaivaukset jatkuvat. Tottien kamarin pohjakaivaus aloitettu (ks.kaiv.kert. R. Ryhänen). Kasarmin ulkokaton teko jatkuu. Lämpökeskuksen seinien saumaus jatkuu.
- 15.8. Työt kuten edellä.
- 17.8. Iso linnapiha: itä-länsisuuntaisen muurin eteläpuolelta, Itäpatterin vierestä tuli esille osittain purettua muuria. Muuri ei ollut liitteessä itä-länsisuuntaiseen muuriin. Itäpatterin vierestä sen yläpintaa oli purettu enemmän kuin muualta, mutta alempana se ulottui patteriin asti. Muurin leveys oli n.235 cm. Se näytti ulottuvan Paksuun bastioniin vieviin portaisiin asti. Muurin yläpinta oli tasolla +79.64-+79.75. Muurin korkeus oli n. 50 cm. Muurin länsipuolella, itä-länsimuurin kulmassa, oli laattakivilatomus, kivien väleissä ei ollut laastia, korkeus oli n.90 cm eli 3-4 päällekkäistä kiveä. Kivien yläpinta oli tasolla +79.85. Latomuksen leveys oli 73 cm itä-länsimuurin vieressä. Latomus kapeni etelään. Sen etureuna yhtyi pohjois-etelä-

muuriin 80 cm päässä itä-länsimuurista. Latomus poistettiin itä-länsimuurin limitystä piirrettäessä. Muurit olivat luonnonmaan päällä. (kuva 9, valok.1517, 1526).

N104:n länsisivun ulkopuolen kaivannosta tuli esille palanut lankkutaso, jonka päällä oli runsaasti palaneita jyvää (ohraa). Lankkujen yläpinta oli tasolla +79.66 - +79.55.,

- 18.8. Iso linnanpiha: Itä-länsisuuntaisen muurin pohjoispuolella heti Itäpatterin esustalla oli kiveystä, jonka yläpinta oli tasolla +80.10 - 80.22. Kivien päällä oli runsaasti lahoa puuta, syyt pääasiassa pohjois-eteläsuuntaiset. Kiveyksen leveys oli 94 - 108 cm, pituus 340 cm. Kivien paksuun 12 cm. Niiden alla oli 8-10 cm paksu kerros kiinteää laastia, 8cm paksu kerros kulttuurimaata, 8-10 cm:n kerros pääasiassa tiilimurskaa sekä 30 cm paksu kerros laastimurskaa. Näiden alla oli kulttuurimaa, joka ulottui luonnonmaahan asti.

Itäpatterin edustan näyttämön puoleisessa päässä oli samantapaista kiveystä. Kivet olivat nyt kuitenkin laattakiviä. Kiveyksen yläpinta oli n.tasolla +80.50. Pinta ei ollut tasainen. Kivet ulottuivat näyttämön reunasta Itäpatteriin vievään oviaukkoon asti. Kiveyksen leveys oli 152-160 cm. Laattoja oli vain yksi kerros. Niiden alla runsaasti tiilimurskaa sisältävää maata. Tiilien mittoja 14 x 9 x ?, 15 x 8 x ?, reunoissa uurteet. (Vert.26.5.)

- 23.8. Ison linnanpihan itäosan kaivaukset jatkuvat. Kasarmin vesikaton teko jatkuu. Katon pohjoissivun tiivistysbetonin valu.

- 24.8. Iso linnanpiha: Itäpatterin edustan kaivausalueelta tuli esille todennäköisesti jonkun pienehkön puurakennuksen kivijalka (kuva 5B). Sen itäisivun länsireunan etäisyys Itäpatterista oli 4,25 m. Kivien väleissä ei ollut laastia. Itäisivulla kivistä oli kahdessa päällekkäisessä varvissa, korkeus 54 cm, pohjoissivulla kiviä oli vain yksi kerros kork.n.30 cm. Niiden alla pari cm kulttuurua sekä paksuhko kova laastikerros. Pohjoissivun etäisyys itä-länsimuurista oli 5,50 m, Länsisivulla oli samoin vain yksi kerros suurehkoja kiviä. Niiden alla 15 cm paksu kerros kulttuurua sekä sen alla 7 cm:n hiesukerros ja ruosteista hiekkaa. (Valok.1517, 1521-1524).

Pohjois-eteläsuuntaisen muurin länsisivuaei kaivettu esille koko matkalta, ainoastaan yhden koekuopan osalta. Luonnonmaa oli täällä huomattavasti syvemmällä kuin itäsivulla, mikä johtuu muurin länsipuolella olevasta jyrkkäreunaisesta vallihaudan tapaisesta kaivannosta. Pohjois-eteläsuuntaisen muurin itäsivulla ei ollut anturaosaa. Alimmainen varvi oli osittain ilman laastia. Muurin reunan korkeus oli 40-87 cm. (kuva 17,9) Muurin länsisivulla oli koko matkan antura, jonka leveys vaihteli 17-40 cm. Anturaosa ei ollut säännöllistä muurausta, laastia oli kuitenkin käytetty pohjaan asti. Anturan yläpinta oli tasolla +79.54 - +79.79 (kuva 9,17). Sen alareuna, joka oli suoraa luonnonmaan päällä, oli tasolla +78.60. Anturan etureunasta n.80 cm:n päässä luonnonmaa alkoi jyrkästi viettää alaspäin muodostaen vallihaudan itäsivuun (kuva 17).

Muurin vierustasta tehtiin maaleikkaus ks. kaivauskertomus ja kuva 18. Kuva 19, johon merkitty leikkauskohdat.

Aloitettiin Kirkkotornin kierreportaiden ja E401:n pohjoispään laattakivien paikoilleenmuuraus. Kivet oli jouduttu poistamaan kaapelitöiden vuoksi. Laatat oli numeroitu ja ne tulivat entisille paikoilleen. Laastina käytettiin betonia, saumaukseen karkeaa hiekkaista kalkkilaastia.

28.8. Kaivaukset näyttämön ja Itäpatterin edustalla jatkuvat. Näyttämön etureunassa olevan vanhan harmaakivimuurin anturan yläreuna oli tasolla +79.92 - +79.95. Suunnilleen täällä tasolla oli n.2 cm paksu palanut puukerros, sen alla laastia 4-5 cm ja jälleen palanut puukerros 4-6 cm. Hiilikerroksen alla oli hiekka. Anturan alareuna oli tasolla +79.40 - +79.60 (kuva 20, valok.1509-1511).

29.8. Kasarmin toisen kerroksen ikkunakomeroitten penkkien verhoja korjausmuuraus aloitettu. Muuraukseen käytetään tiiliä.

30.8. Ison linnanpihan itäosan kaivaukset jatkuvat. Näyttämön edustan lämpökanavan keskiosaa syvennetään vallihaudan pohjan esillesaamiseksi.

31.8. Vallihaudan pohja näyttämön edustalla kaivettu esiin. Tämä pohjois-eteläsuuntainen vallihauta jatkuu näyttämön alle, mutta sen kokonaan esillekaivamisesta on jouduttu luopumaan.

Hauta ulottui etelässä ainakin Eteläpatterin pohjoisreunaan, mikäli patterin sisältä kesällä -65 esilletulleet lahoppuukourut ja hirsisalvoksinen "kaivo" eivät ole kuuluneet tähän vallihauta/ vedenotto-systeemiin. Näyttämön edustalla olevassa vallihaudan osassa oli länsisivulla luonnonmaan päällä lahoppuukerros. Hauta oli täytetty pohjalta isohkoilla kivillä ja kulttuurimaalla, joukossa tiiltä. Ylempänä oli kerroksellista maata (laasti, kulttuuri). Vallihaudan pohja oli tasolla +77.20 - +77.27. Ks. kaivauskertomus ja kuva^t 16,20, valok. 1511, 1513.

Kasarmin toisen kerroksen ikkunasyvennyksen korjausmuuraus tiilellä jatkuu.

Kirkkotornin kierreportaiden laattojen paikalleen asettaminen kolmannen kerroksen kohdalla jatkuu.

- 4.9. Kasarmin toisen kerroksen takat muurattu umpeen (vanhoilla tiilillä) samoin seinien palkkien porauskolot.
- 5.9. Näyttämön edustan lämpökanavan laudoitus aloitettu. N104:n länsiseinän ulkopuolelta esiintulleen palaneen viljavaraston kaivaminen aloitettu uudelleen. Päälimmäisenä oli kerros epäjärjestyksessä olevia palaneita lankkuja, jotka todennäköisesti ovat kuuluneet viljavaraston kansirakennelmiin. Tämän palaneen, rikkonaisen puukerroksen paksuus oli n. 10-12 cm. Sen alla olivat pohjois-eteläsuuntaiset lankut. Lankkukerrosten välissä olivat palaneet (phran)jyvät. Lankut ulottuivat nykyisellään N104:n länsiseinän anturasta 340 cm:n päähän länteen. Niiden pohjoissivuna oli Eerikintornia ja N104:ää yhdistävä muuri. Eteläsivuna oli todennäköisesti ollut Eteläpatterin länsipään pohjoissivu (kuva 21). Nykyisellään lankut päättyvät itäpäässä 80-87 cm ennen tätä mainittua muuria, länsiosassa n.30 cm ennen. Lankkujen leveydet olivat 28-32 cm. Paksuudet 8-9-14 cm. Länsireunalla lankut olivat todennäköisesti kapeampia, 20-23 cm. Alueen pohjoisosassa oli itä-länsisuuntainen lankku, johon pohjois-eteläsuuntaiset lankut päättyvät. Tämän lankun yläpinta oli tasolla +79.65. Mainitun lankun pohjoispuolella oli vielä yksi itä-länsisuuntainen hirsi. Tämän ja muurin välissä oli vielä muutamia epäselvästi havaittavia laudonpätkiä. Lankkulattian alkuperäinen taso lienee ollut n. +79.85. Nykyisellään lankut olivat suoraan luonnonmaan päällä, mutta alunperin niiden ja hiesun välillä on ollut tyhjä

tila. Lankkujen pohjoispäät olivat nykyisellään tasolla +79.57 - +79.62, eteläpäät tasolla +79.47 - 79.49. Lankut olivat mutkallaan niiden alla olleiden parin isohkon kiven päällä (valok.1533).

- 6.9. Rakennus P:n itäseinän edustan kaivaukset aloitettu uudelleen.
- 8.9. Rakennus P:n edustalla on kaivettu luonnonmaahan asti. Alueelta ei löytynyt ed.kesänä esiintulleeseen oviaukkoon liittyviä rakennuksen seiniä, ainoastaan luonnonmaahan kaivettu syväne, jonka on täytynyt olla rakennus^{ksm}pohjana. Alueen laajuus on 6.5 m x ~~6.5~~⁹ m (kuva ~~22~~²³). Luonnonmaa alkoi tasolta +79.95 - +80.05. Oviaukon kohdalla luonnonmaa alkoi tasolta +80.05. Oviaukosta itään ja länteen jatkuneetmuurit oli purettu. Niiden alla ollut luonnonmaa oli ympäröivää aluetta hieman ylempänä. Rakennus P:n edustalla ³⁰ m:n päässä siitä oli luonnonmaan yläpinta tasolla +81.05. Purettu rakennuksen pohjan itäreunalla luonnonmaan yläpinta oli tasolla +81.10. Näyttämön edustan lämpökanavan laudoitus ja raudoitus jatkuu.
- 11.9. N104:n länsisivun ulkopuolen palanut lankkulava poistettu. hiesu (luonnonmaa) alkoi heti lankkujen alta tasolta +79.36 - +79.48.
- 12.9. Rakennus P:n edustalla jatketaan viemärikaivantojen ja -kanavien kaivamista. Maa on erittäin kovaa hiesua. Siipi E:n puolustuskäytävästä A302:een vievien portaiden muuraus jatkuu.
- 14.9. Kirkkotornin kolmannen kerroksen kierreportaat, E401:n pohjoispää, A302:een vievät portaavat sekä E402:een vievät portaavat muurattu. Näyttämön edustan lämpökanavan pohja osittain valettu. Viemärikaivojen kaivaminen jatkuu.
- 15.9. N104:n länsiseinän ulkopuoli (kuva 23, valok.1532). N104:n länsiseinää oli aloitettu muurata pääasiassa kiviä, laastia ja multaa sisältävän täyttemaan päältä. 120 cm päässä seinän pohjoispäästä oli vinottain seinän alitse kulkeva muuri (Eerikintorni-N106). Tämän muurin pohjoispuolelle

jäävä N104:n länsiseinän osa oli suoraan luonnonmaan päällä tasolla +80.40. Se oli alhaalta ylös asti tasaista ja melko huolellista muurausta. Muurin eteläpuolella, täytemaan päällä oleva muuraus alkoi 50-60 cm ylempää ja oli erittäin huonoa. Vasta tasolta +81.50 - +81.35 ylöspäin muuri oli tasaista ja koossapysyvää. Mainitusta tasosta alaspäin alkoi n.50-60 cm korkea antura, joka ulkoni muurista 30-35 cm. Antura ulottui seinän eteläpäästä (N105:n puhjoisseinästä) Eerikintornista tulevan muurin pohjoisreunaan. Anturaosassa ei ollut laastia. Se käsitti pari kolme kivivarvia, joiden takana muurin sisus oli hyvin irrallista, laasti oli rapautunutta, kivien väleissä multaa. Antura oli ollut pihan mukulakiveyksen aikaan pihapinnan alapuolella, sillä anturan päällä oli n. 10 cm paksu multakerros ja sen päällä mukulakivet. Anturan alareunasta alaspäin maa oli kerroksellista. Kerrokset viettivät etelään. Heti anturan pohjoispään alla oli 10-15 cm paksu kulttuurimaakerros. Eteläosassa sen ja anturan väliin jäi runsaasti irtokiviä ja laastia sisältävä maakerros. Kulttuurimaan alla oli hiekan ja hiesunsekainen vaaleahko maakerros, joka sisälsi laastia ja tiilimurskaa sekä kiviä. Kerroksen paksuus oli 45 cm pohjoisosassa, eteläosassa se paksuni n. 100 cm:iin. Sen alla oli mullan ja hiekansekainen kerros, joka niinikään sisälsi laastinpaloja, tiilimurskaa sekä kiviä. Tämä kerros seulottiin, mutta mitään mainittavampia löytöjä ei saatu. Kerros laski eteläosassa jyrkästi kohti N105:n pohjoisseinän alareunaa, joka oli tasolla 78.53. Kerroksen paksuus oli 50-60 cm, sen alla, paitsi eteläosassa, oli aikaisemmin mainittu palanut lankkukerros. Lankkukerroksen alla, tasolla +79.36 - +79.48 oli luonnonmaa (valok.1532).

N105:n pohjoisseinä oli erittäin tasaista ja huolellista muurausta tasolta +79.19 - +79.25 alkavaan anturaosaan asti. Muuraukseen käytetyt kivet olivat suurehkoja ja tasapintaisia. Anturankorkeus oli n.65 cm, leveys alhaalta 55 cm. Antura oli epätasainen luonnonkivi- ja laastiladelma, kivien väleissä oli lahoppua. Se alkoi luonnonmaan päältä. Antura muistutti hyvin paljon kurttiini V:n anturaa. Seinä jatkuu tasaisena N104:n sisäseinäksi. (kuva 23, valok.) N104:n pohjoisseinän alareuna oli tasolla +81.51 - +81.62. Muuraus oli aloitettu luonnonmaan päältä. Anturaosaa ei ollut.

N104:n länsiseinän alitse kulkeva länsi-itäsuuntainen muurin alareuna^{di} pohjoissivun itäpäässä tasolla +79.86. Etelä-sivulla, 55 cm:n päässä N104:n länsiseinän anturasta se oli tasolla +79.81, 2 m:n päässä anturasta tasolla +79.79 ja 2.8 m:n päässä tasolla +79.75. Muurin alareuna laskee siis Eerikintorniin päin. Muurin alareunassa oli yksi kivivarvi, joka muodosti 18-23 cm leveän anturan tapaisen ulokkeen. Kivet olivat isohkoja, muuraus epätasaista.

Kasarmin O ja rakennus P:n väliseltä alueelta oli jo edellisenä kesänä tullut esille harmaakivimuurausta. Mistään muurista ei todennäköisesti kuitenkaan ollut kysymys.

Kiviä oli 2-3 varvia, (kork.n.20-30 cm) laasti oli melko kovaa. Kivien joukossa oli tiilinpala 7,5/8,5 x 4,5. Muurauksen leveys oli 100 cm pituus 200 cm. Se oli itä-länsisuuntainen, eteläreuna n.190 cm:n päässä rakennus P:stä. Muuraus ulottui rakennus P:n itäseinän linjasta n.150 cm:n päähän itään. (kuva 24)

- 20.9. Aloitettu kaivaa salaojakanavaa rakennus P:n kaakkoiskulmasta kasarmin Q kaakkoiskulmaa kohti.
- 21.9-1.11. Iso linnanpiha: rakennus P:n ja Q:n edustalla olevat 3 tarkastuskaivoa ja 1 sadevesikaivo sekä näitä yhdistävät kanavat valmiit. Piha tasoitettu.
- 2.11. Adjutantin rakennuksen toisen kerroksen väliseinää puretaan. Tiilet käytetään kasarmin toisen kerroksen väliseinien muuraukseen. Purettavassa väliseinässä olevan oven korkeus oli 247 cm. Oven yläreuna oli vaakasuora, rappauksen alla oli lankut (hirret?). Lankkujen yläpuolella oli kevennysholvaus, jossa ylimpänä oli säännöllinen tiilistä muurattu segmenttikaari ja sen alapuolella (puihin asti) laasti ja tiilitäytettä. Yksi tiilivarvi oli muurattu lappeellaan olevista tiileistä loivan segmenttikaaren muotoon. Seinä~~ssä~~ oli kaksi rappauskerrosta: vuosisadan alun rappaus, joka oli keltaiseksi maalattu siellä missä paneli ei peittänyt sitä, sekä vanhempi harmaa, todennäköisesti nokeutunut laasikerros.
- Q101:n koillisnurkasta puhkaistu lämpökanavan sisäänmeno maneesiin. Maneesin eteläseinä päättyi kasarmin pohjois-eteläsuuntaiseen seinään ilman liitettä. Maneesiin vievien portaiden alla olevan holvatun tilan takaseinää, jona oli e.m.

pohjois-eteläsuuntainen seinä, oli aikaisemmin purettu melkein maneesin eteläseinään asti. Tästä syystä p.o. eteläseinää ei tarvinnut purkaa kuin kulmista.

Peruskallio muurin alla vietti jyrkästi etelään. Maneesin puoleisella muurin sivulla oli n.100 cm leveä antura, joka oli muurattu suoraan kallion päälle kuten koko muurikin. Antura liittyi saumattomasti muuriin. Anturan korkeus pohjoissivulla oli vain 30 cm, muurin vieressä kallion viettämisen takia huomattavasti enemmän. Anturan päällä oli täytemaata 115-120 cm. Se sisälsi luita, laastia sekä katto-tiilin palasia, joukossa pari kokonaistakin. Täytemaan päälle oli muurattu koko muurin pituinen olka. Sen leveys oli 85-90 cm, korkeus 140-150 cm (kuva 25, valok.).

Q 101/102:n eteläseinä: ikkunapenkit lähes kokonaan korjattu ja uusittu. Ikkunakomeroitten pohjissa oli betonivalut, ai-noastaan toisessa komerossa idästä lukien oli harmaakivi-muuraus jäljellä.(kuva 26).

14.11. Aloitettu linnan pohjoissivun kallion puhdistus.

22.11. Hakattu ilmanvaihtokanavan aukko maneesin eteläseinää länsipäästä kasarmin ullakolle. Aukon kohdalta, kasarmin puolelta tuli esille 5 lattia^{/parrun/} koloa. Niiden alareunat olivat n. tasolla +89.65. Kolojen koot olivat 24 x 20/21 cm, syvyydet n. 90 cm. Ne sijaitsivat melko tiheässä, välit vain n. 18 cm. (kuva 27)

Kasarmin itäosan (asunto-osan) ikkunakomeroitten penkit ka-vennettu etureunasta 30 cm levyisiksi.

Linnan pohjoissivun ulkopuolen kallion puhdistus, itäosa: kallion päällä oli laastimurskaa ja kiilakiviä paikoin 100 cm korkeudelta. Laastia oli Kijlin tornista kallioon hakatun kanavan länsireunaan asti, eli Pohjoispatterin murtuman pituudelta.

20.12 Adjutantien rakennuksen läntisen väliseinän purkaminen jatkuu.(Itäinen väliseinä jo purettu.) Seinä on kokonaan tiili-muurattu, reunaosat säännöllistä muurausta, sisus heikompaa ja epäsäännöllistä.

21.12. Adjutantien rakennuksen länsiseinää oli aloitettu muurata kolmiomaisessa väliköössä, H204, olevien portaiden, H201:n lattiavasojen sekä alla olevan vanhemman harmaakivimuurin

päältä. Seinän pohjana oli huolimatonta harmaakivimuurausta (tasausmuurausta) (kuva 28). Itäsivulta seinä oli tyhjän päällä lattiavasan poiston jälkeen. Pohjoisseinän lattia-palkin kolossa oli jäännös palaneesta palkista. Purettu länsiseinä oli vain muutamilla tiileillä liitteessä pohjoisseinään, eteläseinään se sitävastoin oli koko matkalta säännöllisessä liitteessä.

Kuninkaansalin pohjoispään takka: takka^{on} osittain purettu kesällä 1963. Otsaholvikaarien paksuus oli n. 20 cm, holvausta oli jäljellä enää länsiosassa. Holvikaaren päältä lähtevän muurin paksuus oli 15-18 cm. Muuri paksuni ylöspäin, mikä johtuu siitä että savuhormi kohoaa vinosti muurin sisäosaa (pohjoista) kohti. Hormi oli tehty pääasiassa liuskakivestä. Tiiltä ei oltu käytetty yhtään, Takan alareunaa ei voi saada selville ilman purkamista. (kuva 29)

Kasarmi Q204:n ja Q203:n välinen seinä: seinän yläosa oven holvikaareen asti oli uutta, todennäköisesti v.1938-39 korjauksen yhteydessä muurattua. Tämän alapuolella, seinän eteläpäässä oveen asti, oli harmaakivimuurausta. Oven pielissä oli tiilimuuraus. Oven pohjoispuolella oli 57-75 cm leveydeltä harmaakivimuurausta, minkä jälkeen alkoi epätasainen, heikko tiilimuuraus. Sitä oli noin 210 cm leveydeltä. Tiilit olivat sekä kyljellään, lappeellaan että pystyssä. Joukossa oli uusiakin tiiliä (Iföbromälla) Laasti haurasta, rapautunutta. Tiilimuurauksen pohjoispuolella oli pystysuora sauma, jonka toisella puolella oli jälleen harmaakivimuurausta 70 cm:n leveydeltä. Tämän pohjoispuolella oli 25-50 cm:n levydeltä 1967:n tiilimuurausta (nurkassa olevan savuhormin umpeenmuuraus) (kuva 30) Seinän toiselle puolelle olivat vastaavat vyöhykkeet, tosin leveydet hieman vaihtelivat. Seinän eteläpäässä oli eteläseinän ikkunakomero, jonka länsisivuksi seinä jatkui ilman saumaa. (Alue oli harmaakivimuurausta). Ikkunan pieli, samoin ikkunapenkki (nyt purettu) oli tiilimuurausta. Sen pohjoisreunassa oli penkin korkuinen sauma. Sauman pohjoispuolella oli hieman tiilimuurausta (kuva 31).

27.12

Adjutanttin rakennuksen väliseinät purettu. Aloitettu betoniportaiden purkaminen.

Adjutanttin rakennuksen kellareiden eteläseinä, joka ulottui (purettuna) asuinkerroksen lattian tasoon, jatkui kehämuu-

riinasti. Sen kehämuurin puoleisessa päässä (kolmiomaisessa eteistilassa olevassa osassa) oli umpeenmuurattu oviaukko. Seinän korkeus oviaukon kohdalla oli 60 cm. (Seinä oli todennäköisesti purettu venäläisten toimesta.) Oviaukon länsipielen pohjoiskulmassa oli syvennys ovea varten. Oviaukon leveys oli 80-85 cm. Umpeenmuurauksen korkeus oli n. 45 cm, alaosan muuraus hyvin epämääräistä. Kolmiomaisen tilan itäseinänä olleen tiilimuurin alta esiintullut harmaakivimuuri päättyi e.m. etelämuuriin. Liitekohdassa (länsisivulla) oli venäläistä tiilimuurausta (kuva 27).

Kolmiomaisen tilan lattiana oli laattakivitasanne, josta leveät portaat kohosivat pohjoiseen, hieman kapeammat veivät adjutantin rakennuksenn. Laattakivitasanteen eteläpuolella, etelämuuriin asti oli laatoittamaton alue. Sen leveys oli 45 cm ja se oli 25 cm syvemmällä kuin laattatasanne (kuva 28,32 limitys).

Siipi D:n (Pieni Pohjospatteri) läntisen väliseinän purkamisen jatkuu. Molempien oviaukkojen ylälaudat olivat samanlaisia, sama leveys, paksuus sekä lähellä reunoja kulkevat urat.

Laudoissa oli palamisen jälkiä.

Lautojen päällä olevat tiilit olivat reunalla kyljellään, keskellä lappeellaan (kuva , valok.).

Työt kasarmisiivessä jatkuvat, lähinnä putki- ja seinäverhoustöitä

29.12.

Siipi D:n väliseinän purkaminen jatkuu.

Adjutantin rakennuksen betoniportaiden purkaminen jatkuu.

Kasarmisiiven työt jatkuvat.